Vammaiskumppanuus
Vammaisjärjestöjen kehitysyhteistyö

Lausunto ulkoasiainvaliokunnalle 22.2.2022

Asia: VNS 10/2021 vp Valtioneuvoston ihmisoikeuspoliittinen selonteko
https://www.eduskunta.fi/pdf/VNS+10/2021

Vammaiskumppanuus ry kiittää ulkoasiainvaliokuntaa mahdollisuudesta antaa lausuntonsa valtioneuvoston ihmisoikeuspoliittiseen selontekoon.

Vammaisten ihmisten ihmisoikeudet ovat kiitettävästi olleet Suomen ihmisoikeuspolitiikassa ja kehityspolitiikassa läpileikkaavana tavoitteena jo useiden vuosien ajan.

- Päämääränä on toteuttaa vammaisinkluusiota niin, että mitään suomalaisella tuella tehtävää kehitysyhteistyötä ei toteutettaisi huomioimatta vammaisten ihmisoikeuksia.
- Tämä tavoite on erinomaisesti sopusoinnussa Agenda 2030:n kantavan periaatteen kanssa: Leaving No One Behind – Ketään ei jätetä.

Kestävä kehitys ei ole mahdollista toteuttaa, mikäli vammaisten ihmisten ihmisoikeuksia ei toteuteta. Maailmassa on yli miljardi eri tavoin vammaista ihmistä. Mikäli meidät jätetään yhteiskunnan ulkopuolelle passiiviseen avun vastaanottajan rooliin, jätetään käyttämättä valtavan määrän inhimillistä pääomaa.

Selonteko sivu 64:

Tietolaatikko: Kestävän kehityksen toimintaohjelma ja vammaisten henkilöiden oikeudet
Esteettömyys ja saavutettavuus ovat YK:n vammaisyleissopimuksen takaamia oikeuksia ja yhdenvertaisuuden toteutumisen edellytys. Agenda 2030 on asettanut osallistavat (inklusiiviset) ympäristöt keskeiseksi keinoksi edetä kohti kestävän kehityksen tavoitteita. Jotta ketään ei jätetä jälkeen, vammaisyleissopimuksen velvoitteet tulee ottaa huomioon kaikessa toiminnassa ja vammaiset henkilöt on otettava mukaan toiminnan suunnitteluun. Kaikille sopivan suunnittelun (Universal Design / Design for All) tulee olla lähtökohtana esimerkiksi niin kaupunkialueiden kuin maaseudunkin suunnittelussa ja rakentamisessa.

Esteenä esteellisyys

- Asenteet
    - Sosiaalinen esteellisyys. Esimerkki: vammaista lasta ei nähdä kouluttamisen arvoisena.
    - Kansalaisoikeudet eivät toteudu ja osallistuminen demokraattisiin prosesseihin heikkoa, kun tieto ei ole saavutettavassa muodossa ja esimerkiksi äänestyspaikat ovat esteellisiä.
- Rakennettu ympäristö: Kaupungistuminen on nopeaa ja kaupunkeja rakennetaan ilman tietoa ja osaamista esteettömyydestä. Kaikki tiedämme, että korjaaminen on kallista, mutta hyvä suunnittelu säästää rahaa.
- Vaikka kuinka haluaisimme taata osallistumisen mahdollisuudet eri tavoin vammaisille ihmisille, niin käytännössä osallistuminen ei onnistu, jos liikuntavammainen ihminen ei pääse kokoushuoneeseen tai kuurolle ei löydy osaavaa viittomakielen tulkkia.
- Oikeudenkäytön saavutettavuus: Vammainen henkilö ei läheskään aina saa asiallista kohtelua poliisissa ja oikeuslaitoksessa. Näkövammaisten ja kuulovammaisten tiedonsaanti on heikkoa. Osaavia viittomakielen tulkkeja ei ole.

Vammaiset naiset ja lapset

- Suomalaiset ja kansainväliset selvitykset osoittavat, että vammaiset ihmiset, erityisesti naiset ja lapset, ovat suuremmassa riskissä joutua väkivallan ja hyväksikäytön uhreiksi.
- Vammaisella lapsella on 4-kertainen riski joutua väkivallan uhriksi ja 3-kertainen riski joutua seksuaalisen väkivallan uhriksi.
- Seksuaalinen väkivalta on vakava ongelma myös vammaisten poikien kohdalla, mutta tämä aihe on niin tabu, että sitä kuulee harvoin mainittavan edes sivulauseessa.

Selonteko sivu 58:
”Useimmissa maissa vammaiset naiset ja tytöt jäävät julkisten palvelujen kuten opetuksen sekä seksuaali- ja lisääntymisterveyspalvelujen ulkopuolelle ja kokevat seksuaalista väkivaltaa huomattavasti muita naisia ja tyttöjä todennäköisemmin. Suomi korostaa ulko- ja kehityspolitiikassaan vammaisten tyttöjen ja naisten oikeuksia. ”

Selonteko sivu 59:

Tietolaatikko: Kansalaisjärjestötuki vammaisten henkilöiden oikeuksien edistämiseen
Suomi on merkittävä vammaisten henkilöiden oikeuksien tukija. Tuemme kehitysyhteistyövaroilla sekä suomalaisten että kansainvälisten vammaisjärjestöjen työtä. Viime vuosina tukea on annettu muun muassa Vammaiskumppanuuden ja Abilis-säätiön hankkeille sekä International Disability Alliance- järjestölle. Ulkoministeriö edellyttää muiltakin tukemiltaan järjestöiltä vammaisten henkilöiden oikeuksien kunnioittamista ja huomioon ottamista.

Selonteko on periaatteiden tasolla erinomainen, vielä toivomme lisää ponnistuksia toimeenpanoon.

Mitä vielä pitäisi tehdä:

- Vammaisten ihmisten oman roolin vahvistaminen globaalissa etelässä. Asioista ei pidä neuvotella ja päättää vammaisten ihmisten päiden ylitse, vaan myös globaalissa etelässä meille tulee taata mahdollisuus aktiivisesti ja merkityksellisesti osallistua meitä koskevaan päätöksentekoon.
- Näin toteutetaan kansainvälisen vammaisliikkeen periaatetta: Nothing About Us Without Us.
- Kehittyvissä maissa on vammaisten ihmisten omia järjestöjä, jotka välittävät tietoa vammaisena elämisestä ja joilla on esittää toimivia käytännön ratkaisuja. Monilla on myös vankka osaaminen YK:n vammaisten oikeuksia koskevasta yleissopimuksesta ja sen pohjalta tehtävästä edunvalvonnasta.

Humanitaarinen apu

- Kehitysyhteistyön osalta tilanne näyttää valoisammalta kuin humanitaarisen avun puolella.
- Vammaiskumppanuuden pitkäaikainen puheenjohtaja, edesmennyt Kalle Könkkölä oli merkittävässä roolissa, kun kaikkien aikojen ensimmäisessä humanitaarisessa huippukokouksessa Istanbulissa vuonna 2016 julkaistiin Charter vammaisinkluusion toteuttamisesta humanitaarisessa avussa. Vammaisten ihmisoikeuksiin herääminen on siis varsin nuorta tällä sektorilla.
- Humanitaarisen avun toimijat tarvitsisivat koulutusta ja neuvontaa siitä, miten vammaisinkluusiota käytännössä toteutetaan.

Avun seurannan tehostaminen

- Tiedämmekö todella, kuinka vaikuttavia inkluusioon tähtäävät toimet ovat? Onko ne toteutettu yhteistyössä paikallisten vammaisten ihmisten ja heitä edustavien järjestöjen kanssa?

- OECD:n kehitysaputoimikunta DAC seuraa panostuksia vammaistyöhön ns. markkerin avulla, ja myös ulkoministeriöllä on käytössä vammaismarkkeri, joka tosin ei ole pakollinen kaikessa kehitysyhteistyötoiminnassa.
- Näiden markkereiden avulla voidaan raporteista jäljittää osa panoksista vammaisten oikeuksien edistämiseen, mutta ne eivät kerro työn laadusta tai vaikuttavuudesta.

Suomi pitää kiinni sopimuksista

- Autoritaarisuus on vahvistunut globaalisti ja demokratia ja oikeusvaltiokehitys heikentyneet. Merkillistä kyllä, autoritaarisia johtajia näyttää yhdistävän välinpitämättömyys vammaisia ihmisiä kohtaan. Heidän ihmiskuvansa on hyötyperustainen, ei yleiseen ja yhtäläiseen ihmisarvoon perustuva.
- Ihmisoikeussopimukset ovat osa kansainvälistä oikeutta, joka turvaa erityisesti niiden asemaa, joilla ei ole voimaa tai mahdollisuutta puolustaa itseään.

Selonteko sivu 12:
”Suomen toiminta nojaa kansainvälisen oikeuden, mukaan lukien kansainvälisen humanitaarisen oikeuden sekä ihmisoikeussopimusten määräysten ja periaatteiden kunnioittamiseen ja täytäntöönpanoon.”

Onkin erinomaista, että vammaisten oikeudet ovat yksi Suomen painopisteistä YK:n ihmisoikeusneuvostossa.

Lisätiedot:
puheenjohtaja Kaisa Alanne, kaisa.alanne@kuurojenliitto.fi
toiminnanjohtaja Anja Malm, anja.malm@vammaiskumppanuus.fi p. 045 258 7557

Vammaiskumppanuus – Samverkan inom funktionsnedsättning on vuonna 1989 perustettu kahdeksan suomalaisen vammaisjärjestön yhteistyöjärjestö.

Vammaiskumppanuus kokoaa yhteisen ohjelman alle jäsenjärjestöjensä kehitysyhteistyöhankkeet sekä vammaisinkluusioon tähtäävän koulutuksen, vaikuttamistyön ja viestinnän. Toimimme asiantuntijana vammaisalan kehitysyhteistyötä koskevissa kysymyksissä kotimaisilla ja kansainvälisillä foorumeilla.